

PAP TIBOR*–SARNYAI CSABA MÁTÉ**

**SZAKÉRTŐT VAGY POLITIKUST VÁLASZTANAK A VAJDASÁGI
MAGYAROK? – ELEMZÉS A MAGYAR NEMZETI TANÁCS 2010-ES ÉVI
MEGVÁLASZTÁSÁNAK FOLYAMATÁRÓL *****

*DO HUNGARIANS IN VOIVODINA ELECT EXPERTS OR POLITICIANS? –
AN ANALYSIS CONCERNING THE 2010 ELECTION PROCESS
OF THE NATIONAL COUNCIL*

ABSTRACT

It was only recently, in the early 2000's, that the national councils were formed as institutions of policy making. The present paper concerns the second election of the national councils, which was held in the traditional way and not by means of electors. In 2010, the primary issue was whether and to what extent the institution is considered legitimate by majority of the Hungarians in Serbia. However, mitigating the collective social inequities of Hungarians in Serbia/Voivodina was not emphasized. This inequity is partly due to the political deep structure of the representational form of rule. In other words, the dispute on the working of the MNT paralleled the current challenges of the Hungarian party-political system in Voivodina. The actual possibilities of minority policy making or the sensibly discussable circumstances of a given policy area were not really included. The discourse belonged to the dimension of politics rather than that of policies. Even the most skilled intellectuals were unaware of the ways how interests can be institutionalized through policy making. The debate addressed the elections of the MNT and not its procedures of functioning/competence/decision.

The 2010 election facilitated the progress in the legality and legitimacy of the body but it also pointed out that, due to the short-term and tactical workings of daily political struggles, the political possibilities and articulations of minority interests will continue to be kept in the background.

1. A nemzeti tanácsok szerepe Szerbiában

A nemzeti tanácsok a közpolitika alkotás (: policy making) intézményeiként csak a közelmúltban, a kétezres évek elején, jöttek létre. Ennek az írásnak a tárgya a nemzeti tanácsok második, immár hagyományos, és nem elektori úton történő, megválasztása. Témánk bemutatása előtt fontos az adott politikai kontextusba elhelyezni magát az intézményrendszert, és kitérni annak társadalmi szerepére. 2000. október 5-én megbukott a Milošević elnök nevével fémjelzett illiberális uralom. Ezt követően Szerbia és Montenegró (SZMN) maga is a választási demokráciák sorába lépett a térségből utolsóként. Majd a konszolidáció első lépései között igyekezett válaszokat keresni a belső heterogenitásából adódó társadalmi kihívásokra. Ezek között a kihívások között is elsődleges volt az etnikai sokszínűségéből adódó/fakadó társadalmi egyenlőtlenségek problémája.

* PhD-aspiráns, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola.

** PhD, egyetemi docens Károli Gáspár Református Egyetem Szabadbölcsészet Tanszék.

*** Sarnyai Csaba Máté kutatásait a az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Posztdoktori Ösztöndíja (Pályázatszám: PD 76004 2008.) támogatta.

1.1. A korrekciós intézmény kialakulása

Az aszimmetrikus államszövetség (SZMN) megfelelő szervei a 2003-as év során ratifikálták „Az emberi és kisebbségi jogok, továbbá az állampolgári jogok alapokmányát”.¹ Új alkotmány megalkotására nem volt mód. Ennek háttérében az állt, hogy Koszovó már pár éve nemzetközi protektorátus alatt állt, Montenegróban pedig újra és újra napirendre került egy, a kiválásról döntő, esetleges népszavazás. A fentiek figyelembe vételével, a ratifikáció volt a meghozható legmagasabb rendű jogi aktus, amelyben rögzítették a kisebbségek alapjait. Itt került kimondásra a kisebbségeknek és az anyaországaiknak az együttműködési joga (54. szakasz).² Deklarálták ugyanakkor a kisebbségi helyzetből adódó társadalmi hátrányok állam által támogatott korrekcióját is.³ Mindkettő a jelen elemzés szempontjából sarkalatos fontosságú. Mindkét jog gyakorlásának intézményes szerveként pedig a nemzeti tanácsokat jelölték meg:

A kollektív jogok azt jelentik, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozók közvetlenül vagy választott képviselőik útján részt vesznek a döntéshozatalban, és a törvénnyel összhangban döntenek a kultúrájukkal, oktatásukkal, tájékoztatásukkal és nyelvhasználatukkal kapcsolatos kérdésekről. Önkormányzati joguknak a művelődés, oktatás, tájékoztatás és hivatalos nyelvhasználat terén való érvényesítése érdekében a nemzeti kisebbséghez tartozók a törvénnyel összhangban (kiemelés: PT-SCSM) választhatnak.

A fentebb olvasható jogok érvényesítésének módját megfogalmazó törvény egészen az évtized végéig váratott magára. Az időközben (2006) felbomlott államszövetség szerbiai kisebbségi közösségei az új törvény alapján először 2010. június 6-án választhattak maguknak nemzeti tanácsokat.

1.2. Az eddigi tapasztalatok

A nemzeti tanácsok azonban már korábban elkezdheték a munkát. Igaz ugyan, hogy csak alacsonyabb szintű jogi szabályozás mellett. Ám ezeket a tanácsokat 'elektoriális módon' kisebbségi társadalmi szervezetek jelölésével és szavazataival választották. Ez a körülmény az intézmény eddigi működése kapcsán végig napirenden tartotta a legitimitás problémáját. A jelen elemzés a kisebbségpolitika ezen dimenzióinak ki- és megtárgyalásába nem kíván részletesen belebocsátkozni. Ez csak azért kerül szóba, hogy később könnyebben értelmezhető legyen a Magyar Nemzeti Tanács létét/munkáját övező szimbolikus aktusok túlsúlya. Arra gondolunk, hogy az intézmény tevékenységét, és megítélését végig az ún. legitimációs deficitre visszavezethető kontextus határozta meg.

A nemzeti tanácsok proto-képviselési jellege 'át-, illetve tovább politizálta' a kisebbségi közösségeket. Az átpolitizálás másik oka a szakpolitikák allokációja volt. A releváns, de nem homogén kisebbségek esetében ugyanis a politikai akaratképzés konfrontatív, ideológikus vetülete rátelepül a kisebbségi szakpolitikák elosztó funkciójára. Ez a vajdasági magyarság esetében is igaz. A kisebbségi elitek harcának martalékává vált a szűkösen rendelkezésre álló többségi, anyaországi és nemzetközi/majdani előcsatlakozási (EU-s) források felhasználása. Ez azért történhetett, mert a nevezett elitek nem voltak képesek felülemelkedni saját belső érdek- és értékellentéteiken. Ezek az ellentétek pedig legnagyobb teret az NT-választása során nyertek, a másik fél cselekvéseinek, vélelmezett szándékainak a 'leregálásától' vezérelve. Ez logikusan következik a politika kontingencia-természetéből.

1.3. Az intézmény értékelése⁴

A nemzeti tanácsok intézménye a többségi képviselőlet strukturális anomáliájára adható egyik lehetséges, feszültségszökkentő alternatíva. Szerbiai formájában ez az ún. *proto-képviselés*. Ez a forma deliberatív politikai teret adhat a kisebbségek identitását megjeleníteni

hivatott szakpolitikák alakítására. Ennek alapja a kisebbségek számarányához igazított képviselet. A magyarok esetében ez 35 fő. Az intézménynek főleg forrásallokációs szerepe van. Ennek oka, hogy csak a felsőbb – többségi képviseleti – szervek (tartomány, köztársaság) által előirányzott összegek szétterítéséről áll módjában dönteni. Ehhez társul még egy fontos funkció. Javaslatot tehet az anyaország határon túli szakpolitikáinak alakítására. Döntéseiknek törvényi és rendeleti keretet a többségi társadalom által ellenőrzött közigazgatás nyújt. Hatáskörében leginkább egy dekoncentrált államigazgatási szervhez hasonlítható. Azaz saját prioritásait figyelembe véve intézkedéseket hozhat az általa – a többségi jóváhagyás mellett kiharcolt – alapított (ill. átvett) intézmények működtetésére. Jelen esetben ezek az intézmények a kultúrházak, színházak, oktatási intézmények, kutatási központok és az anyanyelvi média. A felsoroltak meghatározó fontosságúak a kisebbségi életvilág, mint társadalmi különvilág (: *Sondernwelt*) fenntartásához.

2. A második Magyar Nemzeti Tanács 2010-es megválasztásának körülményei

Az elsődleges tét a 2010-ben az volt, hogy a szerbiai magyarság többsége mennyire tartja legitimnek magát az intézményt. Az MNT első, időben kicsit hosszúra nyúlt ciklusának (törvény hiányában csak bőven az első négy év letelte után került sor Szerbia-szerte a kisebbségek nemzeti tanácsainak megválasztására) tárgyalásaikora a tényleges működésről igen kevés szó esett. A megnyilatkozások inkább foglalkoztak az intézmény illetve a protoképviseleti szerv első megválasztási módjából fakadó legitimitási kérdésekkel. A törvény megszületése kapcsán sem zajlott ez másként. Annak vélt és/vagy valós hiányosságai uralták a vitát. Ugyanakkor nem kapott hangsúlyt a szerbiai/vajdasági magyarság kollektíven elszenvedett társadalmi egyenlőtlenségeinek a mérséklése. Ez az egyenlőtlenség a képviseleti elvű uralom politikai mélystruktúrájából is fakad. Más szóval az MNT addigi munkájáról folyó disputa a vajdasági magyar pártrendszer aktuális kihívásait képezte le. A vita során nem kerültek előtérbe a kisebbségi (köz)politika alkotás tényleges lehetőségei, esetleg egy-egy szakpolitikai téma értelmesebben is megvitatható körülményei. A politics és nem a policy dimenziójában zajlott a diskurzus.⁵ Így az méltán tekinthető a permanens kampány részének. Ez még akkor is igaznak tűnik, ha a ciklus nagyobb részében tisztázatlan volt, hogy mikor és milyen feltételek mellett kerülhet sor a második MNT megválasztására.

2.1. Elő-kampány: A választói névjegyzékre való feliratkozás

Az elsődleges tét a legitimitás volt. Azt, hogy a közösség maga mennyire tartja fontosnak az intézményt az is tükrözi, hogy általános vagy elektori választás útján áll fel az új MNT. A nemzeti tanácsokról szóló törvény az egyes nemzeti és etnikai kisebbségek névjegyzékének küszöbértékét a kisebbségek 50%-ában határozza meg, amit a várható népességfogyással korrigál. Ezt hívják leegyszerűsítve „fele plusz egy” – szabálynak. Az a közösség választhat magának közvetlen módon nemzeti tanácsot, amelynek tagjai adott határidőre (ez 2010-ben március 9. volt)⁶ legalább a fenti arányban hitelt érdemlően jelzik feliratkozási szándékukat. Azoknak a közösségeknek, amelyek erre nem képesek/hajlandóak marad a korábbi – sokat vitatott –, elektori választás. A törvény nem határozza meg a nemzeti közösséghez való tartozás kritériumát. Az, hogy ki milyen nemzeti közösséghez tartozik 2010-ben a választópolgár saját kinyilatkoztatásán múlt. A formai követelmények betartását a helyi közigazgatási hivatalok bírálták el. Az egyes névjegyzékeket az Emberi Jogi és Kisebbségi Minisztérium összesítette, s állapította meg a közvetlen választás feltételeinek teljesülését.

A feliratkozás ténylegesen zajló folyamata azonban nem volt minden elemében problémamentesnek tekinthető. A választópolgároknak a helyi közigazgatási hivatalhoz kellett – a törvény betűje szerint: személyesen/postán – eljuttatniuk a kisebbségi választói névjegyzékbe való felvétellel kapcsolatos nyilatkozatukat. A kitöltött és aláírt formanyomtatványok összegyűjtését a magyar területeken önkéntes aktivistákból álló hálózata is segítette. Ezek az önkéntesek nagyrészt a domináns magyar pártnak, a VMSZ-nek a tagjaiból kerültek ki. Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint, az aktivistákat közbeiktató gyakorlat módot adhatott a jogosulatlan adatkezelésre. A feliratkozási folyamat kikezdehetősége, nem minden alap nélkül, okot adhatott – a tavaly nyár elején megválasztott – nemzeti tanácsok legitimitásának megkérdőjelezésére is.

Az adatkezelés problematikáját sokáig háttérbe szorította a helyi hatalmi viszonyok átrendeződése. Ez Szabadkán a községi önkormányzat 'magyartalanításában', Zentán a Vajdasági Magyar Szövetség képviselőinek kiszorításában öltött testet. A kormányzó Demokrata Párt ezt azzal indokolta, hogy politikai szövetségese, a VMSZ, nem szavazta meg az ország költségvetését. (Amit végül a kormányt kívülről támogató liberálisok szavazataival sikerült elfogadtatni a Skupštinában.) A szerbiai közvélekedés szerint a VMSZ azzal, hogy nem támogatta a költségvetést a Demokrata Pártot próbálta megrendszabályozni. Ennek oka, hogy – az előzetes megállapodások ellenére – a Demokrata Párt több milliárd dinárral csökkentette a Vajdaságnak juttatott költségvetési részt. Az Európa-barát szerb nyilvánosság nem értette, miért erősödött a VMSZ néhány milliárd dinár Vajdaságtól való elvonása miatt. Ezzel akár kockáztatva az Európa ellenes pártok megerősödését is. Ugyanakkor a magyarok azt nem értették, mire alapozza a DP, hogy minden velük kötött megállapodás szabadon felrúgható.

A DP erre a domináns magyar párt helyettesíthetőségének felmutatásával reagált. Ennek háttérében az a gondolat állt, hogy egy párt igazán csak a hatalom elvesztéséből képes tanulni. A szabadkai és a zentai 'partnercsere' a jól bejáratott együttműködés 'kölcsonös előnyeit' volt hivatott kidomborítani a magát – szerb nézőpontból – túlbecsülő szövetséges szemében. Az előbbiektől tükrében s VMSZ saját erősödéséért, 'személyes' sikerként könyvelte el a névjegyzékre való feliratkozás kapcsán megmutatkozó mozgósítási képességét.

A DP másik elképzelése az lehetett, hogy a VMSZ-en belül a hozzá közelebb álló prominenseket 'hozza helyzetbe'. Ez azonban korán elbukott, mivel beindult a párt belső önvédelmi mechanizmusa. Ennek jegyében alig két hét alatt, fegyelmi vizsgálat során kizárták a 'renitenseket': Bunyik Zoltánt (aki júniusban egy másik magyar párt, a Magyar Polgári Szövetség listavezetőjeként jelen meg a nemzeti tanács-választáson) és Kasza József tiszteletbeli elnököt.

A VMSZ politikai stratégiája a DP-vel való frontnyitást követően a magyar érdekartikuláció terén is fordulatot vett. Ennek jele az, hogy a Magyar Nemzeti Tanács megválasztását illetően közös magyar jelöltlistára tett javaslatot. Korábban csak a civilekkel kívánt egy listán szerepelni. Ettől a többi magyar pártot elimináló elképzeléstől nem volt nehéz eltávolodnia. Már csak azért sem, mert azt addig főleg a frissen kizárt exelnök, Kasza József hangoztatta.

A közös lista ismét megmozgatta a vajdasági magyar notabilitások fantáziáját. A latolgatások és gyanúsítgatások özönében azonban elsikkadt a dolog lényege: A siker, amelyet a névjegyzékre addig feliratkozó mintegy 130 000 vajdasági magyar választópolgár akaratának kifejezése előrevetített. A jelentős lehetőség kapujában mindenki mindenről beszélt, csak a történelmi pillanatban rejlő gyakorlati lehetőség sikkadt el. Azaz nem folyt igazán vita az otthonteremtésnek nevezett kisebbségi akaratformálás szakpolitikai alakíthatóságáról.

A nemzeti tanácsok közvetlen választását lehetővé tevő kisebbségi névjegyzékre 138 660 szerbiai magyar választópolgár iratkozott végül fel. Ez már ideje korán bőven

meghaladta a felnőtt populáció 50%-át, a 20% fogyással (természetes fogyás, asszimiláció és elvándorlás) számolt 117 000-es küszöböt. Így mód és alkalom lehetett volna a szakpolitikai kérdések felvetésére. Ehelyett a nemzeti tanács választásának legitimitásáról szóló diskurzust inkább a politikai csatározások szimbolikus régióiba (pártstratégiai cselekvés) sikerült áttolni.

A közös listára tett javaslat elmosta a választás útján létrehozható érdek megjelenítés (a vajdasági magyar kis-parlament) és a kisebbségi szakpolitikák (a magyar ügyek napi szintű ügyvitele: az önkormányzás) intézményei közötti különbséget. A helyi magyar médiában főleg az előbbi került terítékre, az utóbbiról alig esett szó. A vajdasági magyarságra most igazán ráfért volna a belső erőviszonyok tisztázása. A magyar közösség a névjegyzéki küszöböt bőven a törvény által megjelölt határidő előtt átlépte. Ezzel egyértelműen jelezte, hogy szeretné a saját kezébe venni ügyeinek intézését. Mindenekelőtt azokat az ügyeket, amelyeket a többség rá a nemzeti tanácsokról szóló törvénnyel átruházott. A civileknek és a szakértőknek a közös listán való szerepeltetéséről, s a szakpolitika alakításába ily módon történő bevonásáról folyt a diskurzus. Ez a vita arról tanúskodott, hogy még a legképzettebb értelmiségiek sem voltak tisztában a közpolitika révén intézményesíthető érdekartikuláció és akaratmegvalósítás, másutt már bejáratott, lehetőségeivel. A vita továbbra is az MNT megválasztása körül forgott. Az intézmény majdani működtetése/kompetenciái/döntéshozatali és döntést előkészítő eljárásai alig kerültek szóba. A korábbi ciklusban megvalósult programok szakmai-politikai értékeléséről nem is szólva.

A helyzetet tovább bonyolította, hogy a közigazgatás feldolgozási kapacitása nem tudott lépést tartani a potenciális kisebbségi választók aktivitásával. Sokan hetekkel a feliratkozás megtörténte után sem kaptak végzést arról, hogy felvették-e őket a névjegyzékbe. Így nem igazán lehet nyomon követni, hogy hivatalosan hányan is kerültek fel az egyes névjegyzékekre.

2.2. A megválasztandók iránti elvárások fő tényezői

2.2.1. A szakértők

Egy, a stratégia cselekvések ellen intézett kirohanásban, Gerold László rántotta le a leplet néhány megalapozatlan kampány-ígéretről. Ezzel maximálisan egyet lehet érteni. Ez a dolga egy *kulturális figyelő* szerzőjének. Az nem igazán eldönthető, hogy minden egyes kitételben igaza volt-e, de ilyesmi egy véleményrovaton nem is kérhető számon. A lényeg, az hogy az olvasó szembesülhetett az aktuális politikai licitverseny néhány visszásságával. Habermast se vezérelhette más, amikor tipológiájában a stratégiai cselekvések minősített eseteit a manipuláció fogalomkörébe sorolta. Ezek ugyanis olyan instrumentumai a kommunikációnak, amelyek megtévesztésen alapulnak. A megtévesztések ellen pedig a politikában csak a nyilvánosság eszközével lehet eredményesen fellépni.

Csak hogy Habermas vonatkozó ágrajz-tipológiájának a burkolt stratégia cselekvésekhez tartozó leágazásnál, a manipuláció mellett, van még egy megtévesztésen alapuló társjelensége. Ezt Habermas *öntudatlan megtévesztésnek* nevezi. Ennek az a sajátossága, hogy maga a cselekvő sincs tisztában cselekedetének megtévesztő jellegével. Hisz benne, és a képviselendő/kifejtendő igazságot megalapozó funkcióval ruhazza fel érvelése során. Márpedig az MNT-választások egyik jellegzetessége éppen az volt, hogy a közszereplők már-már kizárólagos jelentőséget tulajdonítottak a közpolitika alakításában a szakértőknek. Egy szemernyt sem kívánjuk tagadni, hogy a szakpolitikák elképzelhetetlenek szakértői közreműködés nélkül. A szakértés azonban nem helyettesíti/váltja ki a politikum dimenzióját. A szakértőknek – a politikatudomány jelen állása szerint is túlzottan nagy – súlya vélhetőleg abban keresendő, hogy a politikusok megítélése világszerte mélyponton van. Ebből

még nem következnek, hogy a politika nem lenne politika. Az pedig végképp nem, hogy egy politikai testületekbe (pl. a Magyar Nemzeti Tanácsba) politikusok (: a közügyek univerzális vitelére 'szerződött' szakemberek) helyett szakértők (egy-egy szakterület értő művelői) alkalmasabbak lennének. Pedig ez a – megítélésünk szerinti – tévképzet uralta a vajdasági magyar nyilvánosság jelentős részét. A civilek és/vagy a szakértők 'ügye' melletti harcos kiállás, olyan – egyébként megalapozatlan – kijelentésre ragadtatott jeles közszereplőket, mint például: „*az MNT nem igazán parlament, inkább tanácsadó testület. Tanácsot pedig az tud adni, aki szakmailag jártas*”.⁷ Foglalja össze Gerold László gondolatmenetének lényegét.

2.2.2. A mutatók mindenhatósága

A közvélemény alakításának – nem csupán a mérésének – egyik bevett eszköze az ún. *polling*. Ennek egyik újabb, kevésbé szakmai, formája az olvasói on-line szavazás. A vajdasági magyar nyilvánosság is előszeretettel használja: pl. VajdaságMa, Magyar Szó. Ez utóbbi főszerkesztője az MNT választás kimenetelét illetően még sajátosabb eszközt vetett be: a 'klikkelések' objektív értékelését. Ezzel mutatva rá az olvasói szavazások manipulációs potenciáljára. A Magyar Szó, amúgy rendszeresen alkalmazott, véleménybarométerének megbízhatatlansága sarkalta a főszerkesztőt a következők megfogalmazására egyik vezércikkében: „*a honlapunkon futó körkérdést pedig erőteljesen manipulálták (kiemelés PT-SCSM) a választásban érdekeltek és ellenérdekeltek*” – írta szövegének felvezetőjében.

A Magyar Szó ekkor a kabaré béli Illetékes Elvtárssal került egy platformra, aki érti a humort, de nem szereti. A véleménybarométer ugyanis csak azt méri, hogy a rákkattintók az aktuálisan feltett kérdés kapcsán milyen állásponton vannak. Semmiképp sem tükrözi a teljes közösség álláspontját, a közvélemény állapotát. Inkább szolgál annak alakítására: befolyásolására. (A manipulálást itt túl erős kifejezésnek tartjuk: a cselekvők céljainak és eszközeinek arányosságára utal, amit azért nem gondolhatunk komolyan – még ha az azzal élők hisznek is benne.) Azaz az ominózus MaSzó-s kérdés kapcsán kapott eredmény sem volt hamisított, csak hozta a sajtóműfaj formáját. Mert a lap által amúgy meg nem vetett „hiteltelen felmérés” eredményében nem az volt a meglepő, hogy kik szerepeltek jól (a vártnál jobban), hanem, hogy kik teljesítettek alul.⁸

A főszerkesztőnek abban igaza volt, hogy nem készült hiteles becslés az MNT megválasztásának kimenetelét illetően. Ezt azonban nem nehéz megállapítani. Nem igazán készülhetett ilyen. A névjegyzék feliratkozottak körében kellett volna hozzá reprezentatív felmérést végezni, hiszen, akik nem iratkoztak fel, nem is szavazhattak. Mivel kicsik a számok, ezért ez szinte kivitelezhetetlen, de legalább is nincs meg az a költség/haszon arány, ami indokolttá tenné. Így maradt a nem kívánt hatások kiküszöbölése. Ami egy-egy szerkesztőségnek szíve joga, különösen, ha nem közpénzből működik.⁹ A gond azzal van, ha mindezt „mutatók” mögé bújva próbálják meg legitimálni.

A cikk két tekintetben is többet állított magáról a felvezetésben, mint amit teljesíteni tudott. (Ilyeténképpen a főszerkesztő kampánycikként is értelmezhető volt.) Először is azt sugallta, hogy elemzése a választók viselkedésének megelőlegezésére is alkalmas. Nem volt az. A listák állítóinak tevékenységéből nem lehet igazán következtetéseket levonni a választók voksainak megoszlását illetően. Másik állítása szerint „van néhány mutató, amely alapján különböző következtetésekre juthatunk”. Ami – szó szerint – igaz. De előtte van egy „mindazonáltal”, minek révén olyan kontextusba kerül a főszerkesztői értelmezés, amely képes korrigálni az olvasók alkalmi voksolásának torzításait. Azaz látszólag a szakmai objektivitás gyógyírét kínálta a valóság felelőtlen 'klikkelgetések' nyomán előállt eltorzításának enyhítésére. A helyzet, kampánytechnikai szempontból, itt vált izgalmassá. Az

történt ugyanis, hogy a saját nyomtatott felülettel nem rendelkező Magyar Remény Mozgalom aktivistái (és anyaországi – vélhetőleg jobbikos – elvbarátaik) a MaSzó netes felületét használták álláspontjuknak a kampányba történő megjelenítésére. Ennek elsősorban a kommentek révén kellett volna történnie. A kommentek úgymond moderálva voltak, azaz a túlzottan trágár és személyes bejegyzéseket eltávolították a szerkesztőség megbízottai. Ám az alakalmi 'klikkelést' nem lehetett ilyen eszközökkel mederben tartani. A Magyar Remény Mozgalom arra játszott, hogy virtuális támogatottságának ily módon való fel-tupírozásával a tényleges támogatása is megnőhet. Ugyanakkor az is motiválhatta, hogy potenciális támogatóiban csökkenhet a bizonytalanság-érzet. Különösen azokban, akik a 'kicsiség'-effektus okán vonakodnának a választáskor érvényesíteni elsődleges preferenciájukat.

3. Az 'igazi' kampány

3.1. A listaállítás

Mint már fentebb említettük, az implicit választási küszöb akadályát, a kisebbségi választói névjegyzék 50% + 1-es szabálynak – bőven – megfelelő összeállítását sikerrel vette a vajdasági magyarok politikai közössége. Ezt követően elkezdődhetett az MNT megválasztásának szűkebben vett folyamata. Ennek első aktusa a listaállítás volt.

A) A távolmaradók

A korábban már elemzett legitimitás-diskurzus következtében, a két kisebb történelmi párt, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) és a Vajdasági Magyarok Demokratikus Pártja (VMDP) nem kívánt indulni a megmérettetésen. Ennek a médiában is kommunikált explicit oka a legitimitás-hiánya. Vélhető implicit ösztönzője inkább a megkopott, nem túl magas támogatottság minél további 'elrejtésének' szándéka. Közrejátszott a távolmaradásukban az is, hogy a 2010-es viszonyok alapján előrevetíthető rossz eredménnyel, nem kívánták kockáztatni egy későbbi választáson való kecsesgömbös indulás esélyét. Ebben az is szerepet kaphatott, hogy az anyaországi politikai fordulat számukra kedvező volt. Annak következményeként az onnan mozgósítható háttértámogatásokra egy időben későbbi kampányban jobban számíthatnak. Ezért egy ilyen megmérettetésre próbálták tartalékolni a kapcsolati tőkéjükben még meglévő potenciál kisebbségi szavazatokra való konvertálhatóságát. Ugyanezen okból tartottak ki a legitimitációs diskurzus mellett, s ragaszkodnak hozzá ma is. Noha ez az álláspont, a névjegyzékre feliratkozottak arányának tudatában, már koránt sem megalapozott. A Magyar Nemzeti Tanács-választások a vajdasági magyarok szemében is legitimek, a szerbiai törvények tükrében pedig legálisak voltak (A folyamat mutatóit lásd a 2. és 3. számú mellékletekben.) Ez még akkor is megalapozott, ha tudjuk, küzdöttek bizonyos eljárási és funkcionális kihívásokkal. Ezek a problémák a demokratikus átmenetre másutt is jellemzőek. A felmerült nehézségeket, a politika általános racionalitása szerint, célravezetőbb megpróbálni „belülről” (a folyamatban részt véve) megoldani.

B) A jogosulatlanul is indulni próbálók

A másik sarkalatos kérdés volt Szerbia-szerthe a többségi pártok viszonyulása a kisebbségek perszonális alapú képviseletéhez a 2010-es NT-választásokon. A törvény szerint ezeken a megmérettetésekben a többségi pártok nem indulhatnak. Ám hozzájuk közel álló, kisebbségieket is felvonultató, tényleges és/vagy fantom szervezetek (a civilek) is állíthatnak listát. A kritérium esetükben is a megfelelő számú kisebbségi támogató aláírás a névjegyzékbe magukat felvetettek közül. Az egyik regionális párt, a Vajdasági Szociáldemok-

rata Liga (a Liga), és a nagyobbik kormánypárt, a demokrata Párt (DP) sikerrel vette ezt az akadályt. Az ellenzéki Haladó Pártnak nem jött össze a megfelelő számú támogatás a listaállításához. Történt ez annak ellenére, hogy Észak-Bánátban korábban voltak relatíve sikeres magyar jelöltjei. A kisebbségek többségénél a szerb pártok megfelelő szatelit-szervezetei ennél jóval nagyobb mértékben határozták meg már a listaállítási fázist is. Kivételt csak az albánok képeztek.

C) A 'magyar' magyar pártok

A távolmaradók mellett a feltörekvő új magyar pártok közül több is sikeresen teljesítette a listaállítást. Ilyen volt a – korábban innovatív kampánytechnikája kapcsán szóba került – Magyar Remény Mozgalom (MRM) és a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) is. Utóbbinál ez azért volt kevésbé egyértelmű, mert a VMSZ-ből frissen kizárt egykori tartományi oktatási titkárt, Bunyik Zoltánt tette meg listavezetőül. Az ő ismertsége és szakértelme egyaránt kamatozhatott. Ellensúlyozhatta a helyben, főleg Zentán, erős párt szakértelem és ismertség tekintetében fennálló hiányosságait. A domináns vajdasági magyar párt, a VMSZ esetében a listaállítás nem bizonyult számottevő kihívásnak.

D) A magyar civilek

Voltak még kísérletek a szórványból (Újvidék is ide sorolható) és az ex-politikusok által visszavonulási területként használt szervezetek¹⁰ részéről a listaállításra. Ilyen volt például a *Magyarok magyarokért* [Mama] listaállítási kísérlete. Ezek a kezdeményezések azonban elbuktak már a támogató aláírások megszerzéséért folyó küzdelem során.

3.2. A verseny

Végül is öt listát állítottak:

Kézfogás a Magyarságért (Bunyik Zoltán, Rác Szabó László) – MPSZ;

Magyar Liga (Murényi Tibor) – „VSZDL”;

Magyar Összefogás (listavezető: dr. Korhecz Tamás) – VMSZ;

Magyar Remény Mozgalom (László Bálint) – MRM;

Vajdasági Magyaroként Európába (dr. Csengeri Attila) – „DP”.

A szerbiai listaállítás húzónevekre alapul. E nevek mellé/elé szokás a listának magának egy olyan listanevet konstruálni, amelyik a választási célt szlogenként összefoglalja.

A kampány finisébe érve a legitimációs vitáról a hangsúly áttevődött a listák hitelességének kérdésére. Más szóval a listaállítás jogossága, a szakértők és politikusok aránya dominálta a diskurzust. Maga a választás a magyar kisebbség esetében rendben zajlott le. Ez nem mondható el minden szerbiai kisebbségről. Mivel a választásokon a VMSZ dominanciája újra igazolódott, a diskurzus ezek után a VMSZ és a listavezető kompetenciái/felelőssége körül folyt. Maga a kampány a szerb pártok esetében másodlagos jellegű (second order) volt a mérsékelt siker így nem okozott túl nagy politikai traumát. A kis magyar pártok számára azonban a kampány a politikai kompetencia felmutatásának esélyét jelentette. Ezzel a lehetőséggel éltek is, hisz mindkettő bekerült az MNT-be. (V. ö.: 1. számú melléklet.)

3.3. Az eredmény

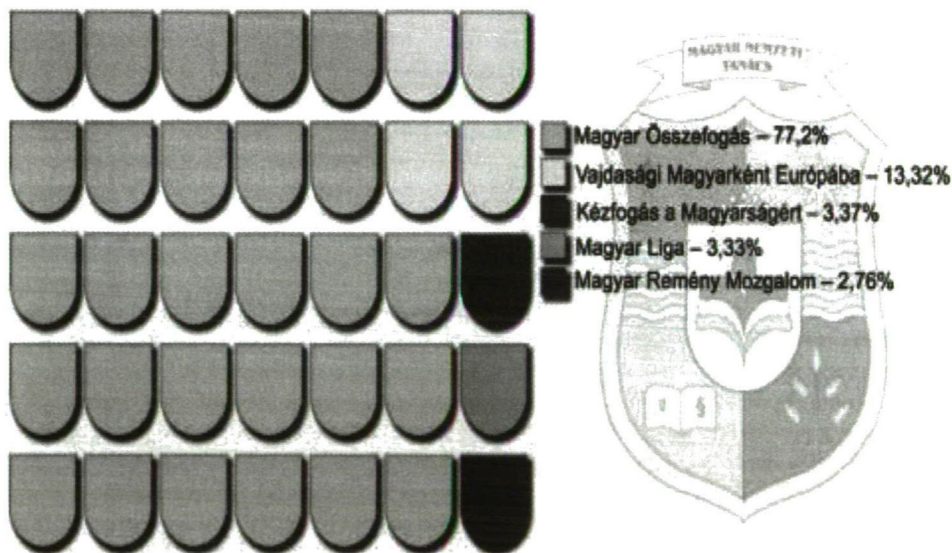
A VMSZ megtartotta domináns pozícióját. Az MNT-ben a megszerzett helyek 4/5-ével rendelkezik. Ez még akkor is döntő fölény, ha a képviselők rekrutálása a tanulmányunkban jelzett „1 szakértőt, 1 politikust”-elv mentén történt. Más szóval – elvben – csak a VMSZ listáról bekerült képviselők fele tekintendő pártpolitikusnak. Ez a határ a gyakorlatban igen képlékeny. Ez még inkább igaz a kisebbségi helyzetben, ahol nem igazán vannak egymás-

sal versengő szakértői bázisok [kutatóhelyek, egyetemek]. Így – a többségi elvű választási rendszer logikájából fakadóan – a kisebbségi politika alakítása továbbra is a VMSZ akaratképzési potenciálján múlik. A további egyötöd képviselői természetesen részt vehetnek a kis-parlament vitáiban, bevonhatóak a szakpolitikák alakításába. Álláspontjuk figyelembe vétele azonban csak a domináns párt nagylelkűségén múlik, ahogy azt a többségi elvű demokrácia mandátumarányokra alapozódó 'vastörvénye' diktálja. Ennek hiányában játéktérük a tiltakozás és a kivonulás tereumaira korlátozódik. A fentiekben említett távolmaradók egyébként ez utóbbit már felhasználták, így pusztán a média béli tiltakozás marad a számukra.

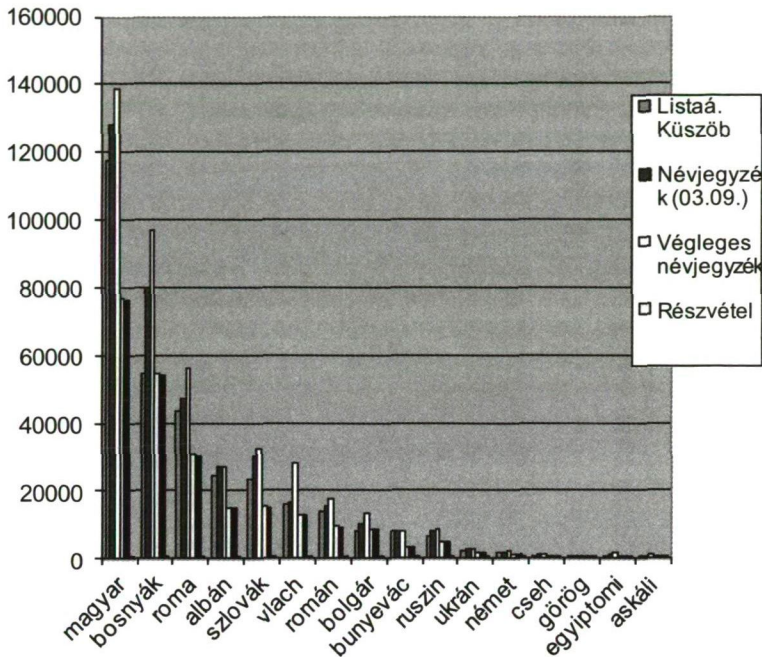
Az intézmény kínálta kisebbségpolitika-alakítási lehetőségek nem kiforrottak. Ez idáig kevésbé tudatosodott a résztvevőkben az, hogy a meglévő cselekvési arzenál mire is használható a gyakorlatban. A kisebbségi pártrendszer megosztott. A 'civiliek' hangja politikailag kevésbé artikulált, de mediatizálódott. Mindezek együttesen két dolgot jelezhetnek számunkra. Egyfelől azt, hogy a 2010-es MNT-választással sikerült előbbre lépni a testület legitimitása és legalitása terén. Másfelől azonban arra is rámutatnak, hogy a napi politikai csatározások rövid távú, taktikai érdekartikulációi következtében a kisebbségi érdekek politikai kihordhatósága és érvényre juttatása továbbra is háttérbe fog szorulni.

1. melléklet. A második Magyar Nemzeti Tanács 2010-es megválasztásának eredménye

Forrás: Magyar Szó

2. melléklet. A választás folyamatának alakulása

Forrás: A szerbiai Emberi Jogi és Kisebbségi Minisztérium adatai alapján magyartított ábra

3. számú melléklet. A szerbiai NT-választások alapvető adatai

Kisebbség	magyar	bosnyák	roma	horvát	albán	szlovák	vlach	román	macedón	bolgár	bunyevác	ruszin	ukrán	szlovén	német	cseh	görög	egyiptomi	askáli
Listafelirátók küszöb	117931	54436	43278	28242	24660	23609	16203	13831	10940	8200	8006	6363	2143	2043	1561	885	230	527	235
Felirátók száma (03.09.)	128089	80121	47227	13950	27208	30477	16747	15480	5336	10260	8041	7891	2598	942	2013	1109	385	1013	433
Választólisták (választásig f)	138665	96656	56076	-	26927	32657	28081	17417	-	13385	8271	8562	2729	-	2203	1135	876	1549	1148
Részt vettek 2010. június 9.	76903	54374	30811	-	15162	15288	13091	9484	-	8338	3434	4801	1637	-	1404	528	675	696	446
Érvényes szavazat	76287	54154	30255	-	15071	15092	12943	9321	-	8612	3388	4724	1640	-	1388	524	673	684	439
Érvénytelen szavazat	607	362	547	-	88	194	148	159	-	223	46	77	17	-	16	4	2	11	7

Forrás: A szerbiai Emberi Jogi és Kisebbségi Minisztérium adatai alapján Pap Tibor készítette táblázat

JEGYZETEK

1. L.: Szerbia és Montenegró Hivatalos Lapja, 6/2003. szám, ill. <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumentum/Madjari/Jogszabalyok/alapokmany.pdf>, l. d.: 2010. 06. 22., 1–16. o.
2. „A nemzeti kisebbséghez tartozóknak joguk van arra, hogy a Szerbia és Montenegró államközösségének a területén kívül élő nemzetársaikkal zavartalan kapcsolatot tartsanak fenn és együttműködjenek velük.” Uo., 54. szakasz/15. o.
3. „A tagállamok kötelesek megfelelő intézkedéseket tenni a nemzeti kisebbséghez tartozók és a többségiek teljes és effektív egyenjogúságának a kialakítására mindenütt (kiemelések: PT), ahol erre szükség mutatkozik, éspedig a gazdasági, szociális, politikai és művelődési élet minden területén.” Uo.: 55. szakasz, 15. o.

4. Az intézmény értékelését kettősünknek közösen eddig négy konferencián (Bilbao, 2010. február; Temesvár, 2010. május, Kolozsvár, 2010. június, Tetovo, 2010. október) volt alkalma szakmai grémium elé vinni. Eddig egy angol szakcikkből olvasható részletesebben kifejtett álláspontunk, s kettő áll közvetlen megjelenés előtt.
5. Az MNT elnöki beszámolóját vizsgálva ugyanakkor az is feltűnő, hogy az intézmény maga is sokkal több energiát fordított önmaga társadalmi elfogadtatására (v. ö.: Elnöki beszámoló.).
6. „Az illetékes tárca korábbi jelzése szerint 19 nemzeti tanácsot kellene majd megválasztani májusban vagy júniusban Szerbia mind a 167 községében. A választás a nemzeti kisebbség tagjainak számától függően lehet közvetlen vagy történhet elektorok révén. A közvetlen választás feltétele, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok több mint fele feliratkozzon a külön választási névjegyzékbe. A kiindulási pont a 2002. évi népszámlálási adat, csökkentve 20 százalékkal. Az emberi jogi és kisebbségi tárca adatai szerint mintegy 640 000 kisebbségi polgár rendelkezik választójoggal. A 2002. évi népszámlálás szerint összesen 1 285 163 polgár tartozik a 28 nemzeti kisebbség valamelyikéhez. Legtöbb a magyar (293 299), legkevesebb pedig a cincár (293). „Választói névjegyzék: letelt a határidő. = VajdaságMa. 2010. március 9.
7. Ne feledjük, a tanácsadó testületet többnyire nem választják, hanem felkérlik.
8. Annyiban azért szimptomatikus, hogy a szerb listák szószólói, a jelek szerint, nem olvastak MaSzót. Vagy ha mégis, nem tekintették beveendő médiafelületnek. Esetleg elégedettek voltak a cikkekben való jelenlétükkel, s nem kívántak az amúgy is szűk körben olvasott, „kétes értékű” web2.0-es műformákban, a sorok alatt (: a kommentekben) és a kvázi közvélemények oszlopai-ban is szerepelni.
9. Ezt tette a Mancs (I: Választási programok) is az áprilisi anyaországi választások előtt: Hosszan elemezve a programokat az MSZP támogatására buzdított. Tette ezt annak ellenére, hogy a buzdítás egyébként nem következett a pártok programjainak elemzésében olvashatókból.
10. Balla Lajos, az oromhegyesi helyi közösség elnöke „Független, gondolkodó emberek párton kívüli listája” is kísérletet tett.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Habermas, Jürgen(1994): A cselekvésracionális aspektusai. In. uő: Válogatott tanulmányok. Atlantis. Budapest, 1994. 223–257. o.
- Mihályffy Zsuzsanna (2009): Politikai kampánykommunikáció elméletben és gyakorlatban. L'Harmattan. Budapest, 212. old.
- Takács Zoltán(2010): *Nemzeti-kisebbségi kérdések. Alkotmány, autonómia, kisebbség „vajdasági viszonylatban”* In: PTE - Közgazdaságtudományi Kar Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, <http://www.mtt.org.rs/publikaciok/tanulmanyok/TakacsNemzetikisebbségekVajdasagban2007.pdf>, 2010. 06. 21.

Sajtócikkek

- Pressburger Csaba(2010): Esélylátogatás. In. Magyar Szó. http://magyarszo.com/fex.page:2010-05-31_Eselylatogatások.xhtml. L. d.: 2010. 05. 31.
- Ha most tartanák a nemzetitanács-választásokat, Ön melyik listára adná voksát? In : Heti kérdésünk. Magyar Szó, 2010.05. 22. (8 nap alatt 341 kommentár! – P.T.): http://magyarszo.com/fex.page:2010-05-22_Ha_most_tartanak_a_nemzetitanacs-valasztasokat_On.xhtml.
- Választási programok - Bálabontás a turkálóban ill. Csak szavazz! = <http://www.mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/szam&id=700&mode2=1&mode3=1>
- Gerold László(2010): Kamuzunk, kamuzunk. = <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=porteka>, l. d.: 2010. 06. 03.
- Választói névjegyzék: letelt a határidő 2010. március 9. [12:29] <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=vajdasag&id=9895>

Törvények, jogszabályok, dokumentumok

A MAGYAR KOALÍCIÓ AUTONÓMIAKONCEPCIÓJA = (VMDK/VMDP/VMSZ),
http://www.vajdasagma.info/autonom/MK_autonomiakonceptio_2008_03_17.pdf, l. d.: 2010. 5. 18.

Az MNT alapszabálya. /2002. számú MNT határozat egységes szerkezetbe foglalva a 4/2006. számú és 3/2009. számú MNT határozattal, <http://www.mnt.org.rs/> l. d.: 2010. 06. 21.

Elnöki beszámoló a Magyar Nemzeti Tanács tevékenységéről a 2008. és 2009. évben.
<http://www.mnt.org.rs/> l. d.: 2010. 06. 21.

H A T Á R O Z A T AZ EMBERI ÉS KISEBBSÉGI JOGOK, TOVÁBBÁ AZ ÁLLAMPOLGÁRI SZABADSÁGJOGOK ALAPOKMÁNYÁNAK A KIHIRDETÉSÉRŐL = Szerbia és Montenegró Hivatalos Lapja, 6/2003. szám (eredeti megjelenés), <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokument/Madjari/Jogszabalyok/alapokmany.pdf>, l. d.: 2010. 06. 22.

Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól, http://www.vajdasagma.info/docs/torveny_nemzeti_kisebbsgek_n_t.pdf, l.d.: 2010.5.18.